

per molt que hagin avançat les ciències, encara un gran percentatge dels pous es fan a través dels serveis dels saurins”, afirma el saurí Pere M. Sanromà.

Sant Magí de la Brufaganya (s. III) és considerat un dels grans saurins de Catalunya. D’aquest sant la tradició explica que per sadollar la set dels seus perseguidors va fer aparèixer la font que hi ha prop del santuari de Sant Magí (Pontils, Conca de Barberà), i que el riu Gaià va néixer on va llençar el seu gaiato. En els diversos gravats del sant apareix representada la sortida d’aigua als peus del seu bastó.

La localització i extracció d’aigua subterrània ve de lluny, de segles enllà. Els homes se les han enginyat de diverses formes per poder localitzar i treure aigua del subsòl, fent pous i fent brollar l’aigua amagada. Els saurins han estat presents arreu, a molts països i en cultures ben diferents. La necessitat d’aigua i de buscar el que no es veu ha desenvolupat i ha fet perdurar aquest coneixement de pràctiques i rituals antics. Cada saurí té el seu estil i una experiència concreta. Parlar amb ells, observar-los i practicar amb els seus estris, ha estat una molt bona experiència, que ha quedat recollida en la memòria i en les entrevistes. Necessitem encara la màgia i el misteri, i la pràctica dels saurins n’és ben plena.

Etnoclimatologia marítima a l’Alt Maresme. Estudi dels sabers populars davant del canvi climàtic

Eliseu Carbonell

L’etnoclimatologia, l’estudi de les interaccions entre el clima i la cultura, ha posat de manifest que els coneixements sobre el clima es compten entre els més rics i complexos que hi ha des del punt de vista de sabers populars o etnològics, o encara –per utilitzar una expressió a la moda– el patrimoni immaterial. Algunes aportacions destacables serien els treballs de Waddell (1995) sobre les gelades a Nova Guinea, Pandya (1993) sobre els vents a les Andaman o bé Orlove (2004) sobre les prediccions de pluges als Andes.

L’etnoclimatologia tampoc és aliena a la tradició etnològica a Catalunya. Josep Romeu i Figueres en fou un dels precursors amb les seves recerques sobre la percepció popular de la pluja i les tempestes al Ripollès i les representacions a través del folklore (Romeu 1951). Encara més antigament tindriem els treballs de Cels Gomis (1884 i 1888) sobre llamps i tempestes, i en general sobre meteorologia popular. També trobaríem abundants monografies locals sobre nomenclatures de fenòmens atmosfèrics, refranys i sabers populars al vol-

tant del clima, la seva previsió i els seus efectes, així com alguns estudis de paremiologia comparada.

Quant als resultats de la recerca que aquí presentem en primer lloc és obligat constatar que, tal i com ha posat de manifest Joan Lluís Valls, estudiós del patrimoni immaterial marítim de la Catalunya del Nord, els sabers sobre el clima i en general sobre el medi natural, han desaparegut pràcticament del tot: “la modernitat ha tot matat del punt de vista del contacte físic que els pescaires tenen amb el món. Perquè ara tot passa a través del sónar, el ràdar, el GPS i la informàtica. És a dir, que si pregunteu a un nou pescaire portvendreny (...), no coneix pas res ni de les senyes, ni dels rocs sotaigats, ni dels llums de la riba” (Valls, 2007). El mateix constata un dels nostres informants, en Josep de cal Xavo, pescador de 66 anys d’edat, de Sant Pol de Mar: “Si te’n vas al port d’Arenys i tots aquests patrons de trenta anys els hi preguntes, ningú et contestarà res de tot això. Ni se’l miren el cel. També porten avui uns aparatos que els

hi envien el temps que farà per fax, els mapes del temps, entens què vull dir?”

Tanmateix, la recerca etnogràfica ens permet encara avui recuperar part d'aquests coneixements etnoclimàtics i intentar actualitzar-los mitjançant la confrontació d'aquests sabers amb les condicions climàtiques actuals. Per això, un dels objectius del nostre treball ha estat, a més de recopilar els sabers de la gent de mar sobre el clima –tant a través de l'enquesta etnogràfica com a partir de la recerca en fonts documentals i bibliogràfiques–, en un segon terme confrontar aquests sabers amb la vivència actual d'aquestes persones i especialment amb les alteracions climàtiques atribuïdes generalment al canvi climàtic.

A l'espera de poder presentar de manera més aprofundida aquesta recerca en un article més extens, a tall d'exemple acabarem enumerant els elements classificatoris de les variacions climàtiques que han guiat el nostre treball de recerca. En primer lloc tindriem les variacions interanuals que estan marcades per fenòmens climàtics prototípics de cada estació (minves de gener, temporal de sant Pau, temporal de les faves, etc.). A continuació vindrien algunes espècies animals, aus i peixos, que indiquen canvi de temps (gavines, agulles, sèpies, etc.). També els núvols reben noms particulars segons la forma que adquireixen, tot indicant l'adveniment de variacions climàtiques (murada de llevant, morro de molar, núvols en creu, etc.).

Seguidament, és evident que els vents ocupen un lloc especial en els coneixements climàtics d'aquells pescadors que encara van navegar en embarcacions a vela (faraus de vent, car de fora, vent pel petit, pel del mig, etc.). Igualment cal considerar l'estat de la mar, que és una conseqüència dels vents (mar sotaenaigada, barberols, xurries, etc.). I finalment altres elements premonitoris del canvi de temps relacionats amb el sol (bandera flamenca) i la lluna (ull de perdiu) i altres elements com la humitat, la temperatura, els llamps, etc.

A partir de recopilar i estudiar els coneixements etnoclimàtics adquirits en l'exercici de professions relacionades amb la mar i transmesos a través de les generacions, podem accedir a la interpretació popular del saber científic sobre el canvi climàtic, de manera que, al mateix temps que actualitzem uns sabers antics i avui en desús, en podem extreure lliçons o consells per afrontar el futur que ens espera.

BIBLIOGRAFIA

GOMIS, C. (1884) *Lo Llamp y'ls temporals*. Barcelona: Llibreria de Alvar Verdaguer.

GOMIS, C. (1888) *Meteorología y agricultura populares: ab gran nombre de confrontacions*. Barcelona: Llibr. de Àlvar Verdaguer.

ORLOVE, B.; CHIAN, J.; CANE, M. (2004) "Etnoclimatologia de los Andes". *Investigación y Ciencia* (marzo 2004), p. 77-85.

PANDYA, V. (1993) *Above the forest. A Study of Andamanese Ethnoanemology, Cosmology, and Power of Ritual*. Delhi: Oxford University Press.

ROMEU I FIGUERES, J. (1951) "Folklore de la lluvia y tempestades en el Pirineo catalán (Alto Ripollés y Valle de Ribas de Freser)". *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, núm. 7, p. 292-326.

VALLS, J. L. "El patrimoni immaterial dels pescadors de la Catalunya Nord". A *Jornades d'Etnologia de la Costa Brava*, 2007. Disponible en línia a: <<http://hdl.handle.net/10256.1/395>> [Consulta: 19 gener 2009].

WADDELL, E. (1975) "How the Enga cope with frost: Responses to climatic perturbations in the Central Highlands of New Guinea". *Human Ecology*, núm. 3(4), p. 249-273.